

Archeologisch vooronderzoek Sint-Jansstraat (Staden)

Colofon

Ruben Willaert bvba

Auteur: F.Beke

Foto's en tekeningen: Ruben Willaert bvba

In opdracht van: Covemaeker NV

D 2012/149

D/2012/12.814/10

© Ruben Willaert bvba, Sijsele, 2012

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoud

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS.....	3
DEEL 1. INLEIDING.....	4
1.1 KADER.....	4
1.2 ONDERZOEKRESULTATEN EN UITGANGSPUNTEN	5
1.3 RUIMTELIJKE SITUERING	5
1.3.1 Algemeen.....	5
1.3.2 Aardkundige situering	6
1.4 ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING	6
DEEL 2. METHODE	7
2.1 ALGEMEEN	7
2.2 AANLEG EN DOCUMENTATIE VAN DE PROEFSLEUVEN	7
2.3 UITWERKING EN DATABEHEER.....	8
DEEL 3. RESULTATEN	9
3.1 PROFIELOPBOUW EN BODEMS	9
3.2 ARCHEOLOGISCHE WAARNEMINGEN	10
DEEL 4. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	16
Literatuur.....	17

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

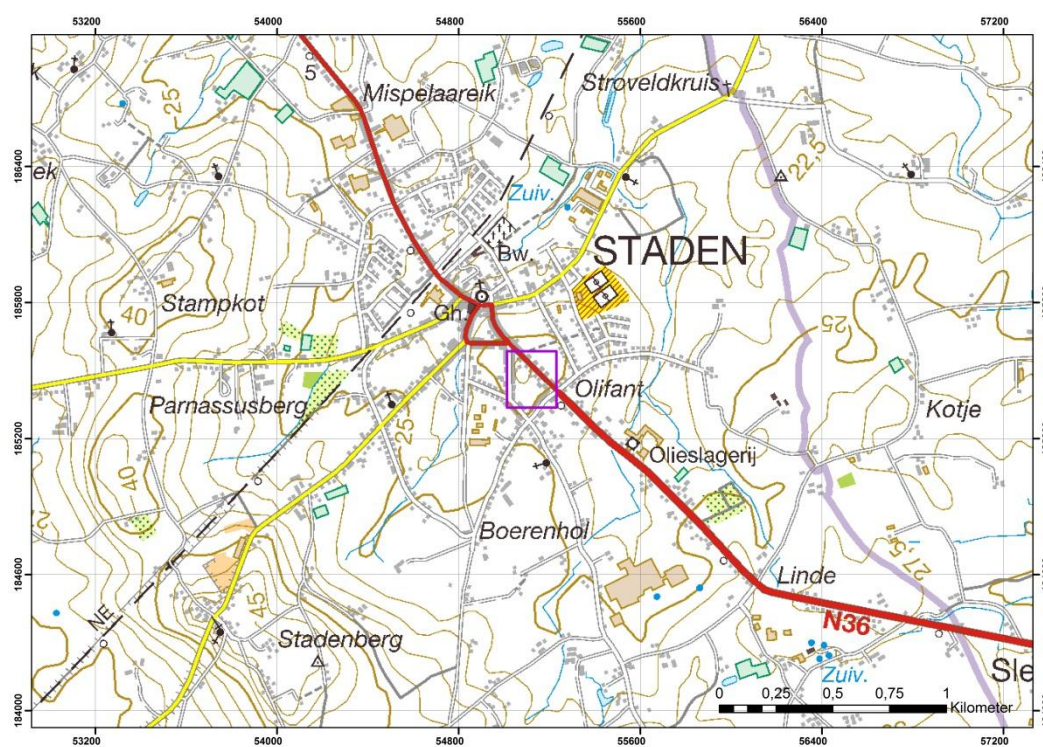
Archeologisch vooronderzoek te Staden, Sint-Jansstraat	
Provincie:	West-Vlaanderen
Gemeente:	Staden
Kadastrale gegevens:	Afdeling: 1 Sectie: A 1386Y, 1386S, 1386T, 1386X, 1386V, 1385E3
Opdrachtgever:	Covemaeker NV
Projectverantwoordelijke (vergunninghouder):	F. Beke Ruben Willaert bvba Bloemisterijstraat 6 8340 Sijsele T: 050 362820 E: info@rubenwillaert.be
Bevoegde overheid:	Jessica Vandevelde Onroerend Erfgoed West-Vlaanderen Koning Albert I-laan 1.2 bus 92 8200 Brugge T: 050 248 181 E: jessica.vandevelde@rwo.vlaanderen.be
Wetenschappelijke begeleiding:	Willem Hantson Projectvereniging Terf Polenplein 15 8800 Roeselare T: 0497 48 18 40 E: willem@projectverenigingterf.be
Metaal detectie	F. Beke
Nr. opgravingsvergunning	2012/243
Nr. vergunning metaaldetectie:	2012/243(2)
Projectcode:	STA-SPJ-12
Uitvoering van het veldwerk:	18 juni 2012
Beheer en plaats documentatie:	OE, Zarren
Beheer en plaats van stalen en vondsten:	OE, Zarren

DEEL 1. INLEIDING

1.1 KADER

De Bouwonderneming Covemaeker NV plant de inrichting van een nieuwe verkaveling op het terrein tussen de Sint-Jansstraat en de Grote Veldstraat te Staden (prov. West-Vlaanderen). De inrichting voorziet in de aanleg van nieuwe woningen, nuts- en wegeninfrastructuur ten behoeve van de nieuwe verkaveling. Omdat de nieuwbouw eventueel aanwezig archeologisch erfgoed in de ondergrond van de planlocatie zou aantasten, is door het agentschap Onroerend Erfgoed (OE) van de Vlaamse Overheid (voormalig agentschap Ruimte en Erfgoed) aanbevolen om op deze locatie een archeologische terreininventarisatie door middel van proefsleuven uit te voeren.

De terreininventarisatie is uitgevoerd door het archeologisch projectbureau Ruben Willaert bvba in opdracht van Covemaeker NV. Het terreinwerk is uitgevoerd op 18 juni 2012. Uitwerking en rapportage van de onderzoeksresultaten zijn uitgevoerd op 20 en 21 juni 2012.

Figuur 1 Planlocatie van de nieuwe verkaveling (paars)

1.2 ONDERZOEKSRÉSULTATEN EN UITGANGSPUNTEN

Doel van onderhavig onderzoek was door middel van proefsleuven nagaan of er binnen het plangebied archeologische vindplaatsen aanwezig zijn, die aangetast of vernield kunnen worden door de realisatie van de nieuwbouwplannen. Het te inventariseren plangebied heeft een oppervlakte van circa 0,7 ha. Uitgangspunten voor het onderzoek vormden de bijzondere voorwaarden opgenomen in de vergunning voor uitvoering van een archeologische terreininventarisatie 2012/036? (31 januari/12-36413)

Het veldwerk en de uitwerking van de onderzoeksresultaten zijn uitgevoerd door F. Beke (archeoloog en projectverantwoordelijke) en A. De Roek (archeoloog). Het onderzoek is wetenschappelijk begeleid door W. Hantson (Terf).

De terreininventarisatie is uitgevoerd in samenwerking met landmeter-expert G. Barbier (AR-TO, Brugge). Het kraanwerk is uitgevoerd door Verbeke NV (Poperinge).

1.3 RUIMTELIJKE SITUERING

1.3.1 Algemeen

De planlocatie ligt in West-Vlaanderen, op het grondgebied van de gemeente Staden. Het ruim 0,7 ha groot terrein is gelegen in het centrum van Staden (zuidwestkant). De planlocatie situeert zich tussen de Sint-Jansstraat en de Grote Veldstraat. De planlocatie heeft als kadastrale omschrijving: Staden, 1^e afdeling, sectie A, percelen 1386Y, 1386S, 1386X, 1386V, 1385E3.

Bij aanvang van het terreinwerk waren grote delen van de projectlocatie in gebruik als weiland. Het merendeel van het terrein was obstakelvrij. Voor percelen 1386S en 1386Y was dit niet het geval. Delen bleken nog verhard, bebouwd of ingenomen door bomen.

Figuur 2 Luchtfoto plangebied (rood), de percelen niet vrij van obstakels (blauw).¹

¹ www.giswest.be

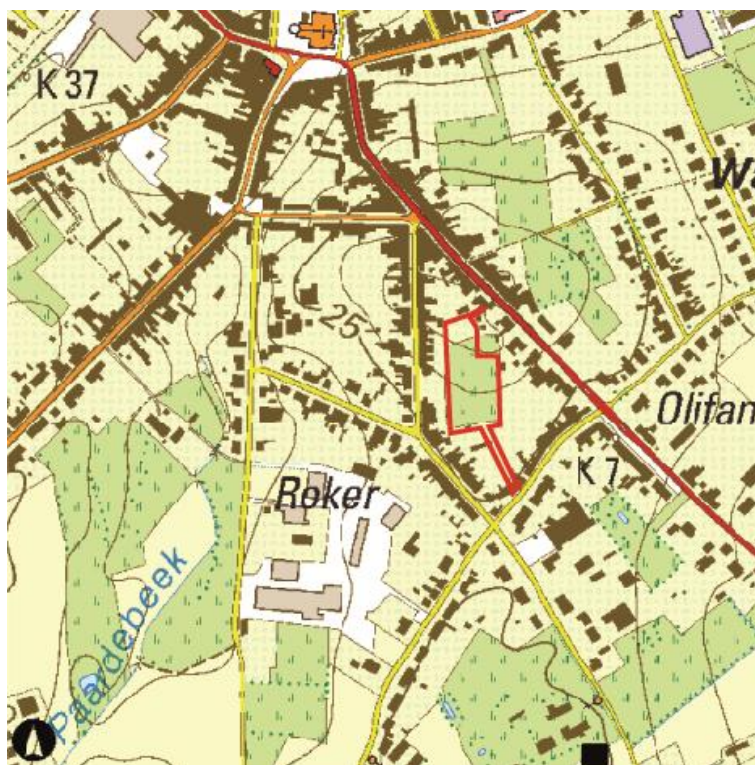
1.3.2 Aardkundige situering

De gemeente Poperinge is gelegen in de Westhoek, in zandlemig Vlaanderen. De Quartairgeologische kaart van Vlaanderen (schaal 1:20.000) situeert ter hoogte van de projectlocatie een dikke afzetting eolische zandleem uit het Weichseliaan (profiel 1, code *ELPw*).² De Bodemkaart van Vlaanderen (schaal 1:20.000) beschrijft ter hoogte van de projectlocatie vochtige tot natte zandleem met textuur B horizont (code *Ldc*).³

1.4 ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING

Het plangebied bevindt zich op het hoogste punt van Staden, vlak bij het centrum. Het is de laatste open ruimte in het dichtbebouwde centrum van Staden. Staden is vrijwel onbekend op archeologisch vlak. Op historisch kaartmateriaal wordt de projectlocatie als een onbebouwd terrein weergegeven.

Voor het plangebied zelf zijn dus geen archeologische gegevens gekend⁴, maar gezien de locatie en de grootte van het plangebied, is de kans op aanwezigheid van archeologisch erfgoed reëel. Sporen uit alle perioden zijn mogelijk.

Figuur 3 Het plangebied bevindt zich op het hoogste punt van Staden.⁵

² <http://Geo-Vlaanderen.be>; Bogemans, 2005.

³ [http:// Geo-Vlaanderen.be/-Geo-Vlaanderen/Bodemkaart](http://Geo-Vlaanderen.be/-Geo-Vlaanderen/Bodemkaart)

⁴ De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) beschrijft ter hoogte van de planlocatie geen bekende archeologische vindplaatsen.

⁵ www.giswest.be

DEEL 2. METHODE

2.1 ALGEMEEN

De planlocatie is geïnventariseerd door middel van proefsleuven. De archeologische prospectie is uitgevoerd conform de bijzondere voorwaarden opgenomen in de vergunning voor een archeologische prospectie 2012/243. Afwijkingen vormden onderwerp van overleg met de wetenschappelijke begeleider, ter vervanging van de erfgoedconsulent.

Overleg met de wetenschappelijke begeleiding vond plaats na opmaak van het plan van aanpak op 13 juni en tijdens het terreinwerk op 18 juni. Onderwerpen van overleg vormden algemene aanpak, interpretatie en inzet van kijkvensters:

- Er is afgezien van proefsleuven op de percelen 1386S en 1386Y. Het gecombineerd oppervlak van 0,11 ha bleek niet vrij van obstakels. Bovendien ontbraken betekenisvolle archeologische resten in omgevende proefsleuven.
- Er is afgezien van de inzet van kijkvensters omdat op de projectlocatie geen betekenisvolle archeologische resten in de proefsleuven zijn gelokaliseerd.

In totaal zijn vier proefsleuven aangelegd. De proefsleuven hebben een gecombineerd oppervlak van 669,56 m², ofwel een dekking van 10,9% van het plangebied minus de centrale, niet toegankelijke, percelen.

2.2 AANLEG EN DOCUMENTATIE VAN DE PROEFSLEUVEN

Het graafwerk is uitgevoerd door een 21 ton rupskraan met gladde bak(bakbreedte: 1,8m). Tijdens de opgravingen is één sporenvlak machinaal aangelegd. De ontgravingsdiepte varieert en is steeds gekozen in functie van de leesbaarheid van de archeologische sporen. Het plan van aanpak voorzag in de aanleg van continue proefsleuven evenwijdig met de Grote Veldstraat, haaks op de helling. Er is een vaste afstand van 15 m tussen de sleuven. De opgravingsvlakken zijn digitaal geregistreerd op het terrein door een landmeter-topograaf.

Tijdens de terreininventarisatie is de profielopbouw van het onderzoeksterrein bestudeerd door middel van 9 profielsecties. Deze bevonden zich in de wanden van de proefsleuven, waarbij telkens ongeveer 2 m werd schoongemaakt, gefotografeerd, getekend en beschreven. De profielsecties zijn zo gekozen dat ze een maximaal aantal raaien van profielsecties vormen dwars over het onderzoeksterrein en representatief zijn voor de vastgestelde verschillen in bodemopbouw. Alle sporen zijn beschreven op gestandaardiseerde spoorformulieren.

Alle sporen zijn gefotografeerd, ingemeten en beschreven op het hoogst waargenomen archeologisch vlak. Er is gekozen voor een minimale spoorbewerking. De waarnemingen in het archeologisch sporenvlak volstonden immers voor een globale vindplaatstypering. Ook het vondstmateriaal dat is verzameld bij de aanleg van de sleuven leverde een werkbare datering van de waargenomen archeologische fenomenen.

Spoornummers zijn unieke en proefsleuf gebonden reeksen en worden als volgt weergegeven: laag 3, van spoor 54 uit proefsleuf 1= 1-54.3. Ook profielnummers zijn unieke en proefsleuf gebonden reeksen: profiel 2 proefsleuf 1 = 1-P2.

Bij het aanleggen van de sleuven en profielen zijn vondsten, hetzij los, hetzij per spoor met de hand verzameld. Bij het ontbreken van geassocieerde archeologische sporen zijn aanlegvondsten manueel ingemeten.

Met betrekking tot het verzamelen van keramiek (excl. sub-recent), steen, glas, vondsten met een metalen component en bouwresten is niet gestreefd naar volledigheid maar naar representativiteit en datering van waargenomen bodemsporen.

Met betrekking tot de metaaldetectie dient opgemerkt dat deze beperkt bleef tot het controleren van de opgravingsvlakken en het stort. Reden hiervoor was het ontbreken van zgn. ‘tussenvlakken’ net boven de opgravingsvlakken en omdat permanent begeleiden van de afgraving het kraanwerk te veel zou ophouden.

2.3 UITWERKING EN DATABASEER

Tijdens de basisuitwerking zijn de opgravingsdata geadministreerd en gedigitaliseerd, het vondstmateriaal geteld en verwerkt en is over het terreinwerk en de uitwerking gerapporteerd.

De vondsten zijn tijdens de basisverwerking bewaard in het depot van Ruben Willaert bvba. Alle archeologische vondsten en data die tijdens de opgraving zijn verzameld en aangelegd, zijn eigendom van de grondeigenaar. Conform de overeenkomst tot het uitvoeren van de archeologische prospectie tussen Ruben Willaert bvba en Covemaeker NV zullen de vondsten en het opgravingsarchief na afronding van het onderzoek ondergebracht worden in het OE archief in Zarren.

DEEL 3. RESULTATEN

3.1 PROFIELOPBOUW EN BODEMS

De ondergrond van de planlocatie kent een homogene opbouw. Profiel 2 in sleuf 2 is representatief voor de profielopbouw van de gehele planlocatie. Onder de teelaarde is over het gehele projectgebied een sterk gehomogeniseerde, bruine zandleem aanwezig die wordt geïnterpreteerd als een zgn. verbruiningslaag.

Deze vormt het bovenste deel van het ongeroerde moedermateriaal en markeert de positie van het originele sporenvlak. Door chemische en fysische verwerking zijn evenwel eventueel aanwezige archeologische bodemsporen volledig vervaagd. Enkel antropogene bijmenging van onder andere fragmenten houtskool, verbrande leem en/of vondsten indiceren in de verbruiningslaag de aanwezigheid van de gedegradeerde bodemsporen. Mits de bodemsporen diep genoeg doorlopen kunnen nog spoorresten op diepere niveaus, onder de verbruining, bewaard zijn.⁶

Betekenisvol is dat deze verbruiningslaag gemiddeld 0,4 m dik is. Archeologische bodemsporen die slechts op enkele decimeters onder de bouwvoor in het moedermateriaal zijn gegraven zullen hierdoor moeilijk herkenbaar zijn. De beperkte diepte en onscherpe ondergrens van de teelaarde is indicatief voor extensieve bewerking en karakteristiek onder weilanden.

Figuur 4 Representatief profiel (profiel 2 sleuf 2)

⁶ D. Demey, Archeologisch onderzoek bij Oud Klooster (Dendermonde) 2011, onuitgegeven publicatie Ruben Willaert bvba.

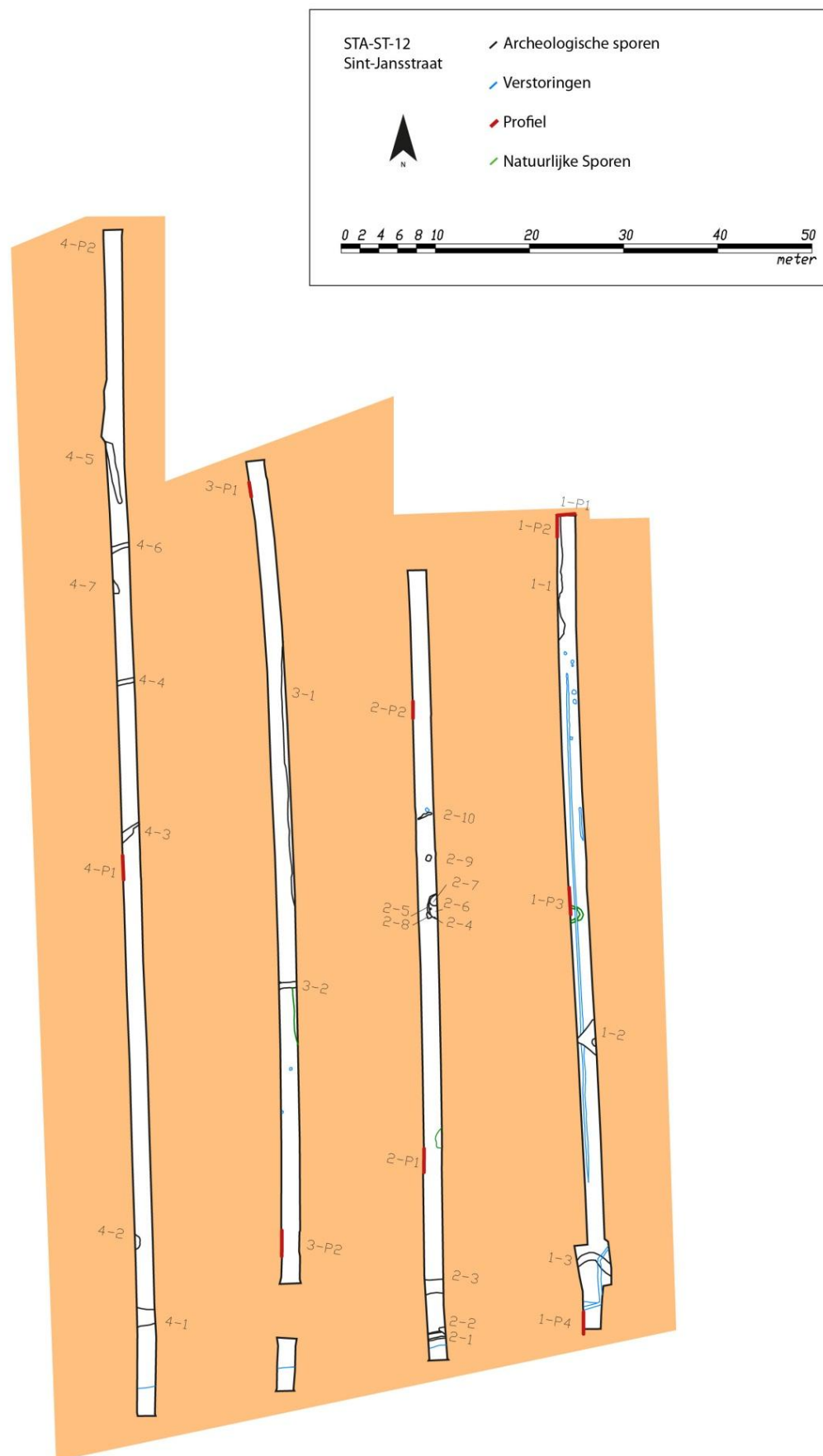
3.2 ARCHEOLOGISCHE WAARNEMINGEN

Op de projectlocatie situeert het archeologisch leesbaar niveau zich deels in en onder de verbruinde laag. Dit is gemiddeld op 60 cm –Mv.

Bij de terreininventarisatie zijn 22 bodemsporen geregistreerd. Vertegenwoordigde categorieën zijn grachten, greppels en kuilen. Voor een beschrijvend overzicht van de sporen en vondsten wordt verwezen naar bijlage 2. Hier wordt een eerste datering voorgesteld op basis van geassocieerde vondsten en eventueel verfijnd na overweging van vastgestelde fysieke relaties zoals stratigrafie en ruimtelijke samenhang.

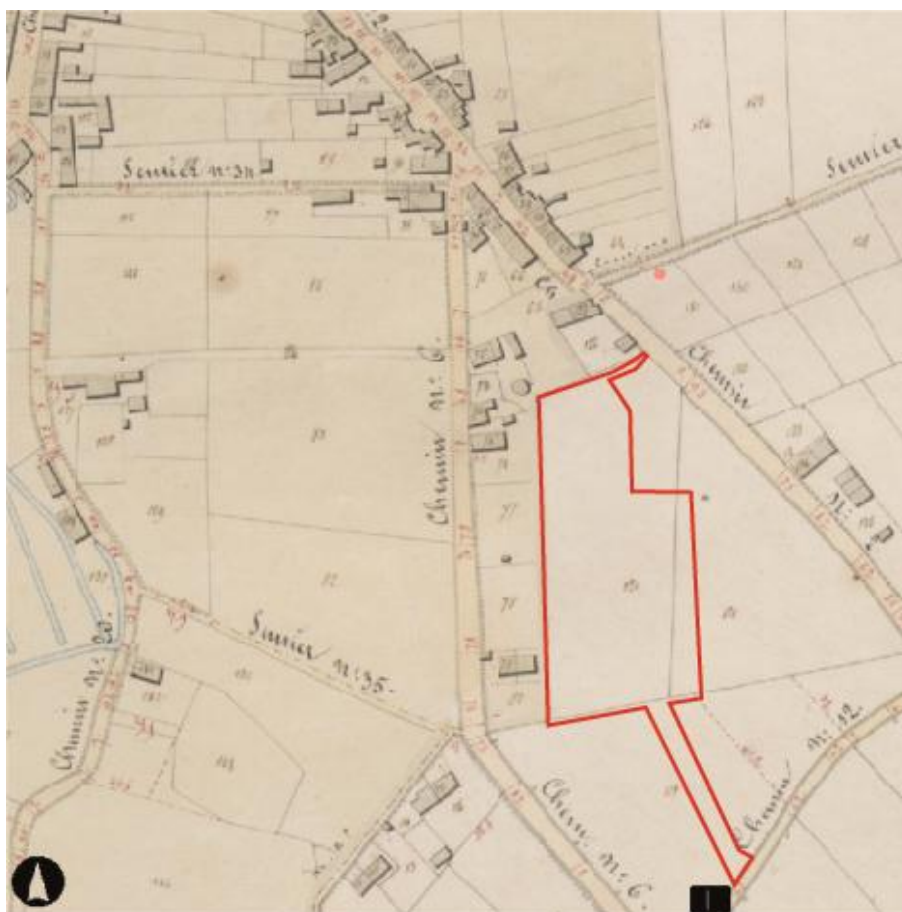
Spoor	Spoor Def	Textuur	Opvulling	Kleur	Grens	Inclusie 1	Inclusie 2	Datering	Opmerking
1-1	Greppel	Zandig	Leem	Heterogeen					
1-2	Greppel	Zandig	Leem	Sterk Het	Donker	Bruin	Scherp	AW	Spkl
1-3	Greppel	Zandig	Leem	Sterk Het	Donker	Bruin	Scherp	GL	V Fragm
2-1	Greppel	Zandig	Leem	Homogeen		Bruin	Scherp	BW	V Fragm
2-2	Greppel	Zandig	Leem	Homogeen		Bruin	Diffuus		
2-3	Greppel	Zandig	Leem	Heterogeen		Bruin	Scherp	BW	Fragm
2-4	Greppel	Zandig	Leem	Matig Hom	Donker	Bruin	Scherp	BS	
2-5	Kuil	Zandig	Leem	Matig Hom		Bruin	Scherp		Recent
2-6	Kuil	Zandig	Leem	Matig Het	Donker	Bruin	Scherp		Recent
2-7	Greppel	Zandig	Leem	Matig Hom		Bruin	Scherp		Recent
2-8	Kuil	Humeuze	Leem	Heterogeen	Donker	Zwart	Scherp	V Fragm	HK
2-9	Kuil	Humeuze	Leem	Heterogeen	Donker	Zwart	Scherp	V Fragm	HK
2-10	Kuil	Zandig	Leem	Matig Het		Bruin	Scherp	V Fragm	HK
3-1	Gracht	Zandig	Leem	Sterk Het	Licht	Bruin	Scherp		
3-2	Gracht	Zandig	Leem	Heterogeen		Bruin	Scherp		
4-1	Gracht		Leem	Heterogeen	Donker	Bruin	Scherp	V Fragm	BW
4-2	Kuil	Zandig	Leem	Heterogeen	Donker	Bruin	Scherp	V Fragm	GL
4-3	Greppel	Zandig	Leem	Heterogeen	Licht	Bruin	Scherp	Fragm	HK
4-4	Greppel	Zandig	Leem	Matig Het	Licht	Bruin	Scherp	V Fragm	HK
4-5	Greppel		Leem	Sterk Het		Bruin	Scherp	W Fragm	HK
4-6	Greppel		Leem	Sterk Het		Bruin	Scherp	V Fragm	GL
4-7	Kuil		Leem	Sterk Het		Bruin	Scherp	V Fragm	BW

Afkortingen	NS	natuursteen	VB	verbrand bot	GL	glas	KO	kolenstik
HK	houtskool	BS	baksteen					
AW	aardewerkscherven	BW	bouwmaterialen					
Het	Heterogeen	Fragm	fragmenten					
Hom	Homogeen	Spkl	spikkels					

Sporen 1-3, 2-3 en 4-1 zijn geïnterpreteerd als segmenten van eenzelfde gracht. Deze heeft een gemiddelde breedte van 1m. Ter hoogte van 1-3 maakt deze een bocht, vermoedelijk om een toen bestaande bovengrondse structuur te ontwijken. Ook de drainagebuis volgt een zelfde bocht. De gracht had een puinopvulling.

Het perceel wordt in het zuiden afgebakend door een kleine nog steeds zichtbare greppel, oorspronkelijk had deze een grotere omvang en meest waarschijnlijk betreft het de perceelsgrens die is afgebeeld in de Atlas der Buurtwegen (1841).

Figuur 5 Detailkaart 1841 met aanduiding van het projectgebied.⁷

Sporen 2-8 en 2-9 bevatten een opvallende hoeveelheid aan houtskool en hebben een diameter van 0,6 m. De verbrande leem aan de buitenkant wijst op een verbranding *in situ*. Bij het couperen van spoor 2-9 bleek deze ondiep, in het vullingspakket werden metaalslakken vastgesteld. De afwezigheid van bioturbatie wijst -net zoals de losse textuur- op een recente datering.

⁷ www.giswest.be

Figuur 6 Spoor 9 proefsleuf 2 houtskoolrijk spoor.

Figuur 7 Spoor 6 proefsleuf 4 afvalkuil.

De meeste kuilen hadden een postmiddeleeuwse puin- en afvalvulling.

Enkele artefacten werden verzameld om de postmiddeleeuwse afvalkuilen specifiek te kunnen dateren. De afvalkuilen op het terrein bevatten opvallend veel glazen flessen. Kuil 4-7 bevatte een glazen fles met de markering 'J.Wante, Deposée, Marque, Bruges, 1936'. Centraal op de fles is een logo verwerkt. De brouwerij J. Wante wordt vermeld in Deel II

van 'Handel en Nijverheid in Brugge'. Deze brouwerij werd opgericht in 1857, na de Tweede Wereldoorlog verdween de brouwerij.⁸

Greppel 4-6 bevatte twee kogels. Het betrof twee kogelhulzen van Duitse makelij (Duitse Mauser 7.92 x 57mm). Beide kogels zijn niet afgevuurd en bevatten hun kruid nog. De backstampcode's vermelden 13/S/S/6 (hulsgemaakt in juni 1913 in de Königliches Munitionsfabrik Spandau) en 17(?)S/S/1 ((hulsgemaakt in januari 1917 in de Königliches Munitionsfabrik Spandau)).⁹ Ook in deze greppel werden glazen bierflessen aangetroffen. Minstens twee flessen droegen een opschrift met: 'Centrale Brouwerij Staden'. Ook hier is centraal een logo verwerkt: het logo betreft vermoedelijk een variatie op het wapenschild van Kortrijk. Een historische bron uit 1870¹⁰ vermeldt dat er zich een vijftal brouwerijen in Staden bevonden. Tijdens WO I worden deze brouwerijen grotendeels (net zoals Staden zelf) vernietigd. Na de oorlog werden de brouwerijen niet heropgebouwd. De krachten werden gebundeld om de Centrale Brouwerij, in de Carninstraat op te richten.¹¹ Naast bierflessen van de 'Centrale Brouwerij Staden' werden bierflessen aangetroffen van de brouwerij Louwaeye uit Kortemark¹² en van de brouwerij 'Aigle Belgic'. De brouwerij Aigle Belgica is ontstaan in 1928 door een fusie van 'Den Arend' uit Brugge en 'Belgica' uit Gent.¹³ Besloten kan worden dat deze kuilen opgevuld zijn na WO I. Opvallend is de afwezigheid van bomkraters in het plangebied.

Vondstenlijst			
Nr.	n	detail	datering
4-5	1	Pijpesteeltje	Post ME
4-6	≠	Glazen bier fles opschrift: Centrale Brouwerij Staden	Post WO I
	1	Glazen bier fles opschrift: Louwaeye Kortemark	
	1	Glazen bier fles opschrift: Aigle Belgica	Post WO I
4-7	1	Glazen bier fles opschrift: J.wante, Deposée, Marque, Bruges, 1936	1936

⁸ Rau J. 2011, Deel II van 'Handel en Nijverheid in Brugge' p8.

⁹ Met dank aan M. Bracke.

¹⁰ Het betreft een rapport ingediend bij de "maatschappij van 's Vlaanderens ijzerweg" (mogelijk wordt hier bedoeld "les Chemins de Fer de la Flandre Occidentale")

¹¹ <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/geheel/21726>

¹² [http://bierbrouwerijen.org/index.php?title=Louwaeye, Brouwerij - Kortemark](http://bierbrouwerijen.org/index.php?title=Louwaeye,_Brouwerij_-_Kortemark)

¹³ <http://www.thamerken.be/brouwerijgeschiedenis/AIGLE.htm>

Figuur 9 Glazen bierflessen uit recente afvalkuilen (Sporen 6 en 7 uit proefsleuf 4)

DEEL 4. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

De Bouwonderneming Covemaeker NV plant de inrichting van een nieuwe verkaveling op het terrein tussen de Sint-Jansstraat en de Grote Veldstraat te Staden (West-Vlaanderen). Het archeologisch projectbureau Ruben Willaert bvba heeft op 18 juni 2012 de 0,7 hectare grote planlocatie archeologisch geïnventariseerd door middel van proefsleuven. Doelstelling van het onderzoek was na te gaan of er op de planlocatie archeologische vindplaatsen aanwezig zijn die aangetast of vernield konden worden naar aanleiding van de geplande nieuwbouw.

Bij de terreininventarisatie zijn geen archeologisch relevante bodemsporen waargenomen.

Op grond van aard en spreiding van de geïnventariseerde archeologische data lijkt aanvullend archeologisch onderzoek op planlocatie weinig zinvol.

Literatuur

Bogemans F. 1996: Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart. Kaartblad 23 Mechelen, Brussel.

Demey D. 2011, Archeologisch onderzoek bij Oud Klooster (Dendermonde), onuitgegeven publicatie Ruben Willaert bvba.

Rau J. 2011: Deel II van 'Handel en Nijverheid in Brugge, Agora Uitgeverscentrum, p8.